

Майборода Н.О.

Феномен патріотизму в спадщині видатних українських вчених

Майборода Наталія Олексіївна, аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Анотація Автором статті розкрито сутність патріотичного виховання підростаючого молодого покоління в умовах сьогодення. Вказано на необхідності висвітлення та розуміння сутності дефініцій «патріотизм», «патріотичне виховання», «патріотичні цінності» з урахуванням їх розвитку у часі. Досліджено і проаналізовано погляди видатних вітчизняних учених минулого та сучасності на особливості формування українського патріотизму як однієї із пріоритетних якостей особистості.

Ключові слова: «патріотизм», «патріотичне виховання», «патріотичні цінності»

Вступ. В умовах модернізації освіти в Україні, яка не можлива без зміни виховної системи, гостро постає потреба держави у становленні громадянина як культурно-освіченої, творчої, високо духовної, всебічно розвиненої, гуманістично спрямованої особистості зі своїм сформованим світоглядом, з почуттям патріотизму. Сучасний стан суспільства, з огляду на останні драматичні події у суспільно-політичному житті України, є кризовим. Дослідження МОН України доводять, що серед 18-29-річних громадян нашої держави готові емігрувати 50,4%, а в частині регіонів – близько 70% [10, с. 10]. Це свідчить про недостатнє докладання зусиль освітньої галузі у напрямку патріотичного виховання, яке, на думку Ю.Д. Руденка, так і «не стало пріоритетом держави, педагогічної науки і практики та всієї громадськості» [10, с. 10]. Тому перед педагогами постає низка виховних проблем, пов'язаних з утвердженням патріотизму у дітей та молоді, подоланням знецінення загальнолюдських і національних цінностей, агресивності, нехтуванням законами держави, байдужістю, цинічним ставленням до духовних надбань, святинь нашого народу і вимагають разом з тим пошуку нових шляхів виховного впливу на підвищення рівня свідомості підростаючого покоління та ефективного формування патріотичних якостей.

Короткий огляд публікацій. Проблеми патріотичного виховання в сучасній педагогічній науці присвячено праці О.В. Сухомлинської, І.Д. Беха, К.І. Чорної, О.І. Вишневецького, М.Г. Стельмаховича, В.Г. Кременя, В.Г. Кузя, М.Б. Євтуха, В.Ф. Шовкошитного, А.Л. Ситченка та інших. Останнім часом збільшилася низка наукових досліджень, у яких розглядаються різноманітні аспекти патріотичного виховання у роботі з дітьми та молоддю. Особливий інтерес у контексті досліджуваної проблеми посідають сучасні наукові дослідження М.М. Качур, М.С. Павленко, О.Г. Коркішко, Т.М. Гавлітіної, С.П. Оришко та інших, в яких наголошується на важливій ролі мистецтва, історичних знань, національних цінностей у формуванні патріотично налаштованої молоді.

Метою статті є спроба аналізу та узагальнення існуючого науково-педагогічного досвіду у напрямку вивчення сутності ключових понять означеної проблеми та його ролі в сучасному виховному процесі.

Матеріали та методи дослідження. Нами було використано матеріали державних документів освіти України а також психолого-педагогічна наукова література. Методи дослідження – теоретичні:

– логічний та ретроспективно-порівняльний аналіз праць вітчизняних дослідників проблем патріотичного виховання;

– систематизацію, узагальнення та синтез для розкриття сутності проблеми використано.

Результати та їх обговорення. Сучасне життя вимагає від людини критичного ставлення до політичної ситуації у державі, вибору своєї позиції щодо свого місця в суспільстві, відношення до інших народів. Слід зазначити, що всі ці якості формуються з раннього дитинства в дошкільному навчальному закладі, сім'ї і закріплюються в шкільні роки. Дитинство є важливим періодом формування характеру, поведінки особистості, її ідеалів, переконань, патріотичних цінностей, про що свідчить низка державних документів освіти України. Зокрема, одним із завдань Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти є формування національної свідомості і людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати; утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, милосердя, патріотизму, доброти та інших добродійностей [6, с. 605].

Гострота проблеми патріотичного виховання молоді висвітлена у Білій книзі національної освіти України, метою якою є становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу і забезпечувати її національну безпеку, знати свої права й обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу, підтримувати громадянський мир і злагоду у суспільстві [2, с. 22-25].

В Енциклопедії освіти поняття «патріотизм» трактується як «суспільний моральний принцип діяльного ставлення до свого народу, що віддзеркалює нац. гордість і любов до Вітчизни, громадянську відповідальність за її долю, а також емоційне підпорядкування особистістю свого життя спільним нац. інтересам і виявляється в готовності служити Батьківщині й захищати її від ворогів» [4, с. 633].

У психолого-педагогічному словнику поняття «патріотизм» розглядається як почуття любові до своєї Вітчизни, готовності підкорити свої особисті інтереси загальним інтересам країни, вірно служити їй і захищати її [7, с. 571].

Відтак, патріотизм є творчим актом духовного самовизначення особистості. Це свідомо громадянська позиція, особлива спрямованість самореалізації і соціальної поведінки громадянина.

На думку І.Д. Беха та К.І. Чорної [1, с. 192-193], патріотизм – це стійка характеристика людини, яка проявляється в її свідомості, моральних ідеалах та цінностях, у реальній поведінці та вчинках. Отже, основою для сучасного патріотичного виховання виступають

ціннісні орієнтації, які з віком дітей змінюються, стають стійкими, вмотивованими, спонукають діяти у світі з позиції патріота.

Досліджуючи виховну сферу школярів, учені П.Р. Ігнатенко, В.Л. Поплужний, Н.І. Косарева, Л.В. Крицька уважають патріотизм складовою громадянськості.

Отже, серед багатьох дослідників немає однозначно визначеного поняття «патріотизм», тому їхні погляди можуть слугувати матрицею для концептуального осмислення даного поняття, його сильних і слабких сторін та подальших наукових дискусій.

Почуття патріотизму властиве українському народу ще з давніх часів. Протягом віків український народ акумулював і укладав в інформаційні пласти свої надбання виховного досвіду, світогляд, ідеали, переконання з метою свого збереження, які знайшли своє відображення у народній педагогіці. Народна педагогіка – це той скарб українського народу, який передається із покоління в покоління і є життєдайною силою для існування української нації, держави. Яскравими прикладами цього є усна народна творчість, пам'ятки культури, археологічні знахідки, види народного мистецтва, які відображають духовний світ наших предків, історію рідного краю, героїчне минуле українського народу і є тими «невичерпними першоджерелами, які живлять цілющою снагою серце і душу кожної дитини» [6, с. 34]. Народ протягом віків мудро спрямовує всю свою виховну силу плекати найвищі людські чесноти: совість, людяність, чесність, мужність, сміливість, повагу до праці, гордість за свій народ, любов до своєї родини, Батьківщини, які є мірилом існування народу, його духовною потребою. Зокрема, народна мудрість твердить: «Людина без Вітчизни, як соловей без пісні», «Радше впаде, але не зраде», «Батьківщина – мати, умій за неї постояти», «Краще вмрети стоячи, як стояти на колінах» «Братня любов краще кам'яної стіни. Глибинні і невичерпні джерела народної педагогіки постійно живлять педагогіку наукову, яка повинна невпинно рухатись вперед до осмислення дитячої душі.

Українська педагогічна думка багата на видатних особистостей, життєвий шлях яких слугує взірцем для наслідування сучасниками і потребує постійної уваги, вивчення і поширення їхніх педагогічних ідей, надбань, досвіду.

Уважаємо, що глибоке вивчення та творче використання спадщини Г.С. Сковороди, К.Д. Ушинського, І.І. Огієнка, О.В. Духновича, В.О. Сухомлинського, О.А. Захаренка та інших допоможе освітянам, батькам виростити гідних громадян-патріотів своєї держави.

Український філософ Г. С. Сковорода своєю постановкою і творчістю відобразив риси українського народу, його запити, протиріччя і проблеми філософії, педагогіки, виховання, державотворення. Григорій Сковорода, будучи українським філософом з народу, виступав з проповідями ідеї націоналізму і підняв її на рівень теорії. У творах із глибоким філософським змістом знаходимо відображення ідеї народності на засадах батьківської педагогіки у вихованні молоді, адже два головні батьківські обов'язки це: «Благо породити і благо навчити». Якщо хтось жодної з цих заповідей не додержав, ... той не є батько дитині, а винуватець вічної загибелі...», «По мосту, місточку з народом

ходи...» [5, с. 116-118]. Автор пропагує такі моральні якості як доброчинність, працелюбність, добропорядність, вдячність, повага, самопізнання, які допоможуть людині «дати життя духу нашому, благородство сердцю, світлость мыслям, яко главе всего» [5, с. 44]. Таким чином, будучи сином своєї епохи, Г.С. Сковорода своєю творчістю і вченням, зрозумілим українському народу, рухав уперед філософську теорію, культуру, пробуджував суспільну думку, вірив у могутній природний розум свого народу, його щасливу долю, справедливий соціальний устрій.

Праці І.І. Огієнка висвітлюють такі нові наукові поняття як «рідномовне виховання», «любов до первобатьківщини», «родинне виховання». Зокрема, у «Книзі нашого буття на чужині» закликає українців любити свій народ і служити йому («...щоб потреби свого народу були найближчі для нас»), берегти свої рідні звичаї («...бо це ж вони основа нашої культури, це та підвалина, на якій стоїть наш народ, як окрема нація»), давати дітям українські імена («...І в родині своїй завжди називайте свою дитину тільки своїм українським ім'ям, то й виріши, не стане міняти його на чуже»), берегтися почуття меншевартості, яке в усі часи ставало на заваді українцям любити свою Батьківщину, мову, шанувати історію, оздоблювати по-українському своє житло, черпати та поглиблювати знання в галузі народного мистецтва, фольклористики, вивчати звичаї та обряди свого народу. Безперечно, життєвий шлях І.І. Огієнка, борця за українську державну незалежність, є взірцем для молодого покоління українців. Його внесок у розбудову національної школи, як гаранта розвитку української нації, за визначенням дослідника М.С. Тимошика, полягає в тому, що «Це, без перебільшення, найголовніший урок, який дав нам Іван Огієнко...З любов'ю до свого народу він жив, з вірою в кращу будучність своєї Батьківщини він і помер далеко на чужині, не дочекавшись ні своєї реабілітації, ні омріяного, вистражданого дня здобуття Україною незалежності, ні повернення в Україну своїх унікальних, глибоко правдивих, вивірених на архівних джерелах і перепущених через серце, а тому проникливо й дохідливо написаних праць» [14, с. 206].

Провідник української духовності К.Д. Ушинський, досліджуючи зарубіжні (німецьку, французьку, англійську) системи виховання, вболівав за українську і довів, що спільної для всіх народів системи громадського виховання не існує. Геніальний вчений першим увів у широкий обіг поняття «народна педагогіка», обґрунтував його правомірність в педагогічній науці. Теоретичну і практичну значущість народної педагогіки К.Д. Ушинський вбачав у використанні «народного педагога», який пов'язував минулі, теперішні і майбутні покоління, навчав людей ще з давніх-давен мови, казки як яскравого виразника педагогічного досвіду народу, фольклорних творів, пам'яток. У наукових працях розмірковував, що окрема оригінальна система народного виховання досягла б ідеалу людської досконалості швидше, ніж запозичена в іншого народу, бо «виховання, побудоване на абстрактних чи іноземних началах ..., буде діяти на розвиток характеру набагато менше, ніж система, створена самим народом» [15, с. 92].

Відтак, формуванню національно свідомого громадянина-патріота своєї держави, утвердженню в душі національної гордості сприяє створена власна національна система виховання з урахуванням національної приналежності, національних особливостей характеру, що передаються у спадок від батьків, засвоєнням національних, місцевих етнографічних та загальнолюдських культурних цінностей, яка покликана зберегти народ як єдиний цілий живий організм серед багатьох інших.

Видатний український громадський діяч О.В. Духнович тісно пов'язав свою долю з мужньою боротьбою за волю і незалежність свого народу. Педагогічні праці і художні твори просвітителя проникнуті розумінням необхідності формувати почуття патріотизму у підростаючого покоління, виховувати в душі любові до свого народу, національної гордості і відданості його інтересам. Зокрема, перший підручник для учителів «Народная педагогика в пользу учителей сельских» (1857 р.) мав вагомий вплив на розвиток навчання і виховання, систематизацію знань та підготовки учителів до виховання, мета якого полягає у формуванні громадянина-патріота, сина своєї батьківщини, людини освіченої, фізично і морально здорової. У своїй творчій діяльності чітко визначив головне завдання школи – «виховувати дітей в душі патріотизму і національної гордості, в душі любові до свого народу і відданості його інтересам» [8, с. 77].

Проблему патріотизму, яка є першоосновою демократичних перетворень, свідомого вибору активної життєвої позиції і свідомого формування громадянсько-національного світогляду осмислював і переживав сподвижник української педагогіки В.О. Сухомлинський. У своїх працях «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину», «Народження громадянина» та інших В.О. Сухомлинський обґрунтував структуру духовного світу особистості: розум – почуття – погляди – переконання – воля, суть методологічних підходів до виховання громадянина своєї держави, дієвого патріота, практичними прикладами вибудував стратегію виховних впливів на особистість, успішно апробував її у Павлівській школі.

В.О. Сухомлинський під патріотизмом розумів діяльну спрямованість свідомості, волі, почуттів, які активно проявляються в силі духу, людській волі, працелюбності, любові до своєї рідної землі, родини, прагненні захистити їх від небезпеки, шанобливого ставлення до історії та культури українського народу. Реалізувати її можна у процесі гри, яка сприяє творчому розвитку та поглибленню почуттів дошкільнят та молодших школярів; знайомства з казкою, яка є животворним джерелом дитячих почуттів і прагнень; праці та благодійності; родинного виховання, у якому зароджуються перші ознаки і прояви патріотизму; культивування чутливості, потреби в духовному збагаченні, спілкування з природою, високої культури думок та почуття прекрасного, спілкування з мистецтвом [12, 13].

Під патріотичним вихованням учений розумів сферу духовного життя людини, яка проникає в усе, що робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. В.О. Сухомлинський виокремив такі патріотичні цінності у вихованні особистості: глибокі патріотичні почуття і переконання, моральний ідеал,

моральна доблесть, патріотичні турботи й тривоги за долю свого народу, патріотична непримиренність, патріотична гордість. Логічно, послідовно і переконливо педагог сформулював завдання для вихователя – «відкрити перед кожним вихованцем усі джерела, якими живиться могутнє почуття любові до Батьківщини. Це і природа рідного краю, слово рідної мови, культ Матері і Батька, Мала Батьківщина, її історичне та героїчне минуле, працелюбність» [11, с. 133-135].

Плеяда вчених сучасності розглядає патріотизм у тісному зв'язку з національним вихованням. Аналіз наукового доробку сучасних учених О.І. Вишневського, В.Г. Кузя, В.Г. Кременя та інших свідчить про інтенсивний характер дослідження патріотичного виховання.

Справжнім патріотом О.І. Вишневський [3] уважає ініціативного діяча зі свідомо сформованим державницьким світоглядом, національною свідомістю, який має велику силу духу нації, визнає національні вартості. До національних вартостей належить: українська ідея, що втілює в собі прагнення до державності та соборності; готовність до самопожертви у випадку потреби захисту Батьківщини; почуття національної самопошани і гідності; історична пам'ять, повага до державних та національних символів та до Гімну України; любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій; повага до Конституції України і до обраних демократично владних чинників; орієнтація власних зусиль на розбудову Української держави та прагнення побудувати справедливий державний устрій; протидія антиукраїнській ідеології; прагнення до розвитку духовного життя українців тощо.

Особливий інтерес становлять погляди В.Г. Кузя на патріотичне виховання підростаючого покоління як основу формування національної еліти, яка здатна виплекати «патріота України, високого професіонала з новим планетарним мисленням, людину-будівничого незалежної держави України...» [9, с. 234]. Місія елітної освіти – виховати таке покоління громадян України, яке буде патріотичнішим від попереднього і конкурентноспроможним на світовому рівні, що дасть можливість піднятися на якісно новий ступінь розвитку українському народові, збагатити його культурний потенціал, зберегти унікальний український етнос у світі глобалізаційних змін і сформувати «ядро» нації – основного носія національної ідеї.

Національна ідея виступає як орієнтир патріотичного виховання, поступу, розвитку української нації, навколо якої точаться дискусії та обговорення плеяди науковців. За визначенням дослідника Б.М. Ступарика національна ідея «повинна стати головним ціннісним орієнтиром у вихованні, а його результативність оцінюватися за тим, як у кожному вчинкові особистості, в найменших дрібницях ця ідея себе виявляє» [15, с. 133]. Національна ідея повинна виступати консолідуючим фактором об'єднання усіх верств населення та національних меншин, які населяють Україну, відображати потреби та перспективи розвитку країни як самостійної одиниці.

Для нашого дослідження важливим фактором виступають психологічні ознаки патріотизму. Сучасні дослідження М.Й. Боришевського, І.Д. Беха, О.В. Сухомлинської, П.Р. Ігнатенка, В. Іванчука, Б.Г. Чижев-

ського, Н.А. Сиволобової, та інших розглядають патріотизм через призму ціннісних орієнтацій.

Дослідники розглядають патріотизм як стійку характеристику людини, що проявляється в її свідомості, моральних ідеалах та цінностях, у реальній поведінці та вчинках. Отже, основою для сучасного патріотичного виховання виступають ціннісні орієнтації, які з віком дітей змінюються, стають стійкими, вмотивованими. Для дітей молодшого віку характерні особисті цінності, орієнтація на соціум, початок усвідомлення суспільно значущих справ, орієнтація на хорошу поведінку, тому важливо формувати у дитини почуття причетності до сім'ї, класу, міста чи села, країни, її природи, рідного слова, традицій. Для підлітків характерний духовно осмислений, рефлексивний патріотизм, який поєднує любов до свого народу, нації та поваги до інших народів, прав, свобод громадян. У старшому шкільному віці пріоритетними рисами ціннісного ставлення до Батьківщини є відповідальність і дієвість, відданість народу і Вітчизні, гідність, честь, компетентність.

Останнім часом збільшилася низка наукових досліджень, у яких розглядаються різноманітні аспекти патріотичного виховання у роботі з дітьми та молоддю. Особливий інтерес у контексті досліджуваної проблеми посідають сучасні наукові дослідження М.М. Качур, М.С. Павленко, О.Г. Коркішко, Т.М. Гавлітіної, С.П. Оришко та інших. Суть патріотичного виховання у цих дослідженнях розкривається на перетині таких процесів як пізнання історії й сучасності свого краю, народу, Батьківщини, їх духовних і культурних надбань, формування готовності до праці на їх

блага, актуалізації осмисленого життєвого і професійного самовизначення і самореалізації, різноманітної мистецької діяльності, діалектична єдність яких забезпечує формування молодого людини патріотом свого народу і країни.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи викладене, відзначимо, що саме особистість виступає носієм патріотичних цінностей, які виявляються в її свідомості, почуттях та діяльності. З підвищенням активного патріотизму через призму освітньовиховних впливів, звичай, відбувається покращення психологічного клімату у дитячому колективі, суспільстві, зростає попит суспільства на дитячу творчість і активність, кожний патріот відчуває свою значущість для своєї держави.

Завдяки підвищенню рівня патріотизму відбувається пошук такої системи виховних впливів, які діють на засадах державної ідеології, української мови, культури, духовності, українського світобачення і виявляють своєчасно талановиту юнь з високими інтелектуальними здібностями. Вироблення ефективної системи патріотичних цінностей дасть можливість піднятися на якісно новий ступінь розвитку українському народові, збагатити його культурний потенціал, зберегти унікальний український етнос у світі глобалізаційних змін і сформувати «ядро» нації – основного носія національної ідеї. Тож ідея патріотизму є тим форпостом українства, яка орієнтує на виховання у молодого покоління свідомості, почуття гордості за свою державу, любові до родини, сповідувань національних цінностей, яке працюватиме і творитиме на благо Батьківщини.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
2. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009.
3. Вишневецький Омелян Український виховний ідеал і національний характер. (витоки, деформації і сучасні виклики). – Дрогобич: видавець Святослав Сурма, – 2010. – 160 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень, – К.: Юрінком інтер, 2008 – 1040 с.
5. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
6. Кузь В.Г. Основи національного виховання: концептуальні положення / [В. Кузь, Ю. Руденко, С. Сергійчук; за заг. ред. В. Г. Кузя]; Ін-т системних досліджень освіти. – Умань, 1993. – 108 с.
7. Новейший психолого-педагогический словарь / сост. Е.С. Рапацевич; под общ. ред. А.П. Астахова, – Минск: Современная школа, 2010. – 928 с.
8. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагогів: Підручник / А.М. Бойко, В.Д. Бардінова та ін.; Під заг. ред. А.М. Бойко – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 576с.
9. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші]. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. – Випуск 47. – 353 с.
10. Руденко Ю.Д. Український патріотизм: виховувати на новому, вищому рівні / Руденко Ю.Д. // «Освіта». –2014. – № 34. – 2014 С. 10-11.
11. Сухомлинський В.О. Вибрані твори [Текст]: в 5-ти т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. – 653 с.
12. Сухомлинський В.О. Вибрані твори [Текст]: в 5-ти т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3 Серце віддаю дітям. – 669 с.
13. Сухомлинський В.О. Вибрані твори [Текст]: в 5-ти т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 5: Статті. – 639 с.
14. Тимошок М.С. Голгофа Івана Огієнка Українознавчі проблеми в державотворчій, науковій, редакторській та видавничій діяльності: Монографія / Передмова М. Г. Жулинського. – К.: Заповіт, 1997, - 231 с.
15. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. / за ред. О.І. Піскунова. – К., 1983. – Т.1. – С. 43 - 104.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bekh I.D. Personality's upbringing: Ascent of cultural wealth: Scientific publication. – Kyiv: Lybid, 2006. – 272 p.
2. White book of national education of Ukraine / Academy of Ped. Sciences of Ukraine; edited by V.G. Kremin. – Kyiv, 2009.
3. Vyshnevskyi Omelian. Ukrainian educative ideal and national character (origin, deformations and contemporary challenges). – Drohobych: edited by Sviatoslav Surma, - 2010. – 160 p

4. Educational encyclopedia / Academy of Ped. Sciences of Ukraine; editor-in-chief V.G. Kremin. – Kyiv: Urincom inter, 2008 – 1040 p.
5. History of Ukrainian school and pedagogy: Reading book / Compiler: O.O. Liubar; edited by V.G. Kremin. – Kyiv: Znan- nia, 2005. – 767 p.
6. Kuz V.G. Principles of national education: main principles / [V. Kuz, Yu. Rudenko, S. Sergiychuk; edited by V.G. Kuz]; Institute of systemic educational researches. – Uman, 1993. – 108 p.
7. New psychological and pedagogical dictionary / lexicographer E.S. Rapatsevych; edited by A.P. Astakhov, – Minsk: Contem- porary school, 2010. – 928 p.
8. Personalities in history of national pedagogy. 22 famous Ukrainian pedagogues: Manual / A.M. Boiko, V.D. Bardinova and other; edited by A.M. Boiko – Kyiv: PH «Professional», 2004. – 576 p.
9. Psychological and Pedagogical problems of rural school: col- lected scientific works of Pavlo Tychyna Uman State Pedagog- ical University / [editorial staff: Pobirchenko N.S. (redactor-in- chief) and others]. – Uman: FOE Zhovtyi O.O., 2013. – Num- ber 47. – 353 p.
10. Rudenko Yu.D. Ukrainian patriotism: to educate in a new, higher level / Rudenko Yu.D. // «Osvitaa». –2014. – №34. – 2014 P. 10-11.
11. Sukhomlynskyi V.O. Selected works [Text]: in 5 vol. / V.O. Sukhomlynskyi. – Kyiv: Soviet school, 1977. – Vol. 1: All-round developed personality education problems. – 653 p.
12. Sukhomlynskyi V.O. Selected works [Text]: in 5 vol. / V.O. Sukhomlynskyi. – Kyiv: Soviet school, 1977. – Vol. 3: I give my heart to children. – 669 p.
13. Sukhomlynskyi V.O. Selected works [Text]: in 5 vol. / V.O. Sukhomlynskyi. – Kyiv: Soviet school, 1977. – Vol. 5: Articles. – 639 p.
14. Tymoshyk M.S. Ivan Ohienko's Golgotha. Ukrainian folklore problems in state, scientific, editorial and publishing activities: Monograph / Foreword by M. H. Zhulynskyi. M. Г. Жулинсь- кого. — Kyiv: Zapovit, 1997, - 231 p.
15. Ushynskyi K.D. On national character in social education // Ushynskyi K.D. Selected pedagogical works: in 2 vol. / edited by O.I. Piskunov. – Kyiv, 1983. – Vol.1. – Pp. 43 – 104.

Mayboroda N.O.

The phenomenon of patriotism in the heritage of the famous Ukrainian scientists

Abstract. The author of the article defines the essence of young generation patriotic education in nowadays situation. The necessity of revealing and understanding such notions as «patriotism», «patriotic education», «patriotic values» is pointed out in accordance with their temporal development. Famous national scientists' of the past and the present points of view concerning Ukrainian patriot- ism development as one of the most important personal qualities are investigated and analysed.

Keywords: «patriotism», «patriotic education», «patriotic values»

Майборода Н.А.

Феномен патриотизма в наследии выдающихся украинских учёных

Аннотация. Автором статьи раскрыто суть патриотического воспитания подрастающего поколения в условиях современно- сти. Указано на необходимости освещения и понимания сути дефиниций «патриотизм», «патриотическое воспитание», «патриотические ценности» с учётом их развития во времени. Исследовано и проанализировано взгляды выдающихся оте- чественных учёных прошлого и настоящего на особенности формирования украинского патриотизма как одного из приори- тетных качеств личности.

Ключевые слова: «патриотизм», «патриотическое воспитание», «патриотические ценности»